

23/02/22

לכבוד חבר הכנסת ווליד טאהא, יו"ר ועדת פנים וסביבה
ולחברי הוועדה הנכבדים,

מסמך רקע ועמדה לדיון: הערכות לאומית למניעת אסון אקולוגי מאירועי זיהום הים

שנה לאחר אסון זיהום "זפת בסערה" (17.2.2021), ו-14 שנה לאחר אישור תוכנית להערכות למוכנות ותגובה לאירועי שפך שמן בים (התלמ"ת¹), מדינת ישראל אינה ערוכה להתמודדות עם אסון נפט או אסון קידוח בים. קיים מחסור חמור בצידוד, תקנים, תחנות חירום, כלי שייט ומערכות התרעה, מצב שחושף את אזרחי ישראל, החופים, תשתיות חיוניות ועסקים הנסמכים על הים והחופים לסיכונים של פגיעה קשה, ולנזקים של מיליארדי שקלים.

בחמש שנים האחרונות התרחשו לפחות 20 אירועי זיהום ים וחופים חמורים בעולם, כתוצאה מתאונות או תקלות שגרמו לשפך נפט או דלק לים². בישראל אירוע כזה עלול להשבית את מתקני ההתפלה המספקים כ-75% מצריכת המים הביתית בישראל, בתשתיות, בחקלאות³, בעסקים וברווחת הציבור. עלות הנזקים מוערכת במיליארדי שקלים⁴.

בהסתמך על ניסיון עולמי, אפשר לצמצם את היקף ועוצמת הנזקים באמצעות השקעה באמצעי חישה והתרעה חדשים, רכישת כלי שייט ואמצעי טיפול מתקדמים ואחזקת צוותים מיומנים בכוננות בתחנות החרום שאמורות לקום בחיפה ואשקלון ועם חידוש הציוד בתחנה באילת.

בעקבות אירוע "זפת בסערה" הקימה הממשלה ועדת מנכ"לים לבחינת היערכות לחירום בזיהום ים ולקידום חוק התלמ"ת. במאי 2021 פורסמה טיוטה להצעת החוק להערוך הציבור. עם זאת, ככל הידוע לנו, עד היום לא הוגשה הצעת חוק חדשה לוועדת שרים לחקיקה. בנובמבר 2021 [פרסמה הוועדה שורה של המלצות](#) שטרם יושמו⁵.

בהסתמך על המלצות אלו מבקשת עמותת צלול מחברי מחברי הוועדה הנכבדים לדרוש:

- מהמשרד להגנ"ס:** לעדכן את תרחישי הייחוס והתוכנית הלאומית למוכנות ותגובה עוד במהלך 2022; לתחזק את ההדרכה והפיקוח של הכנת תוכניות החרום המפעליות ותוכניות החרום הישוביות; להשלים את הקמת מערך המתנדבים, לתקצב את הפעלתו ולהסדיר נושא ביטוח מול הרשויות המקומיות.
- ממשרד המשפטים והמשרד להגנ"ס** – להשלים את חקיקת חוק התלמ"ת עוד במהלך 2022. על הוועדה לבקש מכל משרדי הממשלה שהגישו הערות להצעת החוק לעשות מאמץ להגיע להבנות⁵ ולסיים בהקדם את הכנתו.
- ממשרד האוצר והקרן למניעת זיהום ים להכין תקציב חמש שנתי להשלמת התלמ"ת עד 2026** - הערכה תקציבית להשלמת הבינוי והצטיידות הדרושה לאחר שדרוג והתאמת התלמ"ת לתרחשי הייחוס מעודכנים ביחד עם עלויות תחזוקה, שכר, שירותים ושאר הוצאות היא כ-150 מיליון ש"ח (30 מיליון שקל לשנה לחמש שנים). הקצאה תתחיל עוד ב-2022 על מנת לצאת לרכש ובינוי שכבר אושר.

¹ **התלמ"ת** – התוכנית הלאומית למוכנות ותגובה לאירועי זיהום ים בשמן. תוכנית להערכות לתגובה מהירה וטיפול יעיל באירועי שפך נפט או דלק לים.

² אירועים שפך של **100 טון נפט או דלק משנת 2016** ועד 2021, וזה למרות ההפחתה בכמות אירועי זיהום ים בעשורים האחרונים
³ השבתת מתקני התפלה ליותר ממספר שבועות תגרום לקיצוץ מיידי באספקת מים שפירים לחקלאות (תשובת רשות המים, לשאלתה של ח"כ מוסי רז, 2021).

⁴ **סדן ולוונטל, 2016, שיקולים כלכליים בפיתוח מקורות דלק בים - בהתייחס לאירועי דליפה אקראיים**, בתוך סקר אסטרטגי סביבתי לחיפוש והפקה של נפט וגז בים, www.gov.il עמ' 169-185. משרד האנרגיה, נובמבר 2016.

⁵ **בניסוח חוק התלמ"ת יש להבטיח עצמאות מירבית של המשרד להגנת הסביבה אל מול משרדי האנרגיה והאוצר, ומול גורמים אינטרסנטים דוגמת חברות האנרגיה ובעלי עניין אחרים**, הבוחנים את הנושא דרך הפריזמה הכלכלית הצרה וכושלים בהבנת הפגיעה בים, בבעלי החיים, ברווחת הציבור ובריאותו ופגיעה אלפי בעלי העסקים שנסמכים על ים צלול ונקי לפרנסתם.

4. **ממשרד האוצר לתקצב את 20 התקנים החסרים להגנת הסביבה הימית** - חשוב להבהיר שהקרן למניעת זיהום ים אינה מסוגלת לממן הוצאות שכר נוספות לכן נדרשת תוספת תקנים יעודית בבסיס התקציב של המשרד להגנת הסביבה לתקנים הנדרשים לתחנות החרום ומטה היחידה הארצית להגני"ס הימית.

5. **ממשרד להגני"ס ומשרד המשפטים**: תיקון החוק למניעת זיהום ים כך שגם אסדות הפקת הגז והקונדנסט ישלמו אגרת שמן.

6. **עדכון תרחישי ייחוס ושדרוג התלמ"ת**: מאז שהוכנה התלמ"ת נוספו סיכונים ואיומים: קידוחי גז ונפט ואסדות הפקה, איומים בטחוניים חדשים, וגדילה בנפח התעבורה הימית בכלל, ובשינוע נפט ודלקים בפרט. לאור כל זאת, יש לעדכן את יש לעדכן את התלמ"ת ע"פ תרחישי ייחוס מעודכנים, ובהתאם לשיפור ביכולות הטכנולוגיות והפרקטיקות הנהוגות לטיפול באירועי שפך שמן וחומ"ס לים בעולם (BAT).

עמותת צלול מבקשת להזכיר לוועדה כי צלקות פגעי אסון זיהום "זפת בסערה", עדיין בים והחופים. הנזקים לתשתיות ולטבע מאירוע שפך נפט או דלק קרוב יותר לחופים, יכולים להיות עוד הרבה יותר גרועים. **לא צריך לחכות לאסון על מנת שהצעת החוק התקנים, הציוד כלי השיט יושלמו ויתוקצבו.**

הגברת ההיערכות לאירוע זיהום שמן חשובה ודחופה במיוחד לאור תוכניות משרד האנרגיה ומנהל התכנון להרחיב את קידוחי הגז והנפט במרחב הימי של ישראל ולהקים אסדות הפקה/טיפול נוספות בים, ונסיונות קצא"א להרחיב את שינוע הנפט דרך מפרץ אילת ואשקלון.

אנו מבקשים מהוועדה לדרוש מהממשלה להתייחס לסיכון בחשיבות עליונה, להקצות את כל המשאבים הנדרשים ולקדם את יישום התוכנית בדחיפות ומהממשלה לעצור כל תוכנית המגבירה את הסיכון לשפך שמן בים.

-
- ⁱ להלן עקרי המלצות **דו"ח ועדת מנכ"לים "זפת בסערה", נובמבר 2021** :
- **תוספת של 20 תקנים ליחידה הארצית להגנת הסביבה הימית** (לצרכי מניעת זיהום ים) במטה היחידה וצוותי תחנות החרום בחיפה אשקלון ואילת
 - **הקמת התחנות החרום היעודיות לכך בנמלי חיפה ואשקלון** ושדרוג התחנה הקיימת באילת. השלמת רכש של כלי השיט והציוד לתחנות הנ"ל. עלות הקמת מערך ההתרעה והאיתור, התחנות והציוד הנדרש, ע"פ התוכנית הקיימת, כ-80 מיליון ש"ח.
 - **השלמת החקיקה**: ביוני עמותת צלול, מספר ארגונים נוספים, חוקרים באקדמיה, רשויות מקומיות ובעלי ענין נוספים הגישו את הערותיהם להצעת החוק. עם זאת הצעת החוק טרם הונחה בפני ועדת שרים לחקיקה.
- כמו כן, דיוני ועדת המנכ"לים חשפו שוב את הגרעון בקרן למניעת זיהום ים. גרעון הנובע הן בשל שימוש בכספי הקרן להוצאות השוטפות של היחידה להגני"ס הימית, והן בשל ההפחיתה בהכנסות הקרן (היטלי הזרמה לים פחתו בזכות צמצום המבורך של נפחי הזרמה לים).